

ГЛАВА ПЪРВА

ПОД КОНТРОЛА НА НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЯ ЗА ПРИХОДИТЕ (НАП) И АГЕНЦИЯ „МИТНИЦИ“ (АМ)

А. По Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС)

Контролът по ЗДДС е в правомощията и задълженията на НАП, а тези, свързани с ДДС при движението на стоките „от“ и „на“ територията на страната, респективно на територията на ЕС – на Агенция „Митници“ (АМ).

Обект на следващото изложение са основните документи, свързани с функционирането на ДДС на територията на страната, ползвани от данъчно задължените по ЗДДС лица, и документите, доказващи законосъобразността на извършваните от тях действия при най-често възникващите противоречия между тях и данъчната администрация.

А-1. ДОКУМЕНТИТЕ ПРИ РАБОТА ПО ЗДДС

1. Нормативна база

Включва:

- Закон за данък върху добавената стойност (ЗДДС);
- Правилник за прилагане на ЗДДС (ППЗДДС);
- Закон за митниците (ЗМ) и свързаните с тях наредби, указания и тълкувания, издавани от съответните ведомства и съдебни институции. Всички те съответстват на правна-

е. Регистрация при вписване на лицата в Агенцията по вписванията

От 08.01.2019 г. още при подаване на заявление за регистрация на нова фирма в ТР може да се заявява и регистрация по ЗДДС по избор. Регистрацията по ДДС може да се извърши единствено от управителя на фирмата или от лице с нотариално заверено пълномощно, както и с адвокатско пълномощно. Заявлението трябва да съдържа основанието за регистрация. При заявяване за вписване на първоначална регистрация пред АП, лицето **НЕ прилага** справка за облагаем оборот. В срок 7 дни от постъпване на заявлението органът по приходите извършва проверка на основанието за регистрация. В срок 7 дни от приключване на проверката органът по приходите издава акт, с който извършва или мотивирано отказва да извърши регистрацията.

Когато лицето при вписването си не е заявило за вписване електронен адрес за кореспонденция (e-mail) пред Търговски регистър, то в 3-дневен срок от вписването си задължително заявява такъв адрес по електронен път при условията и по реда на ДОПК. При промяна на електронния адрес уведомяването се извършва по електронен път при условията и по реда на ДОПК от регистрираното лице в 7-дневен срок, освен ако уведомяването за промяната е направено чрез заявяване за вписване в ТР.

ж. Регистрация по инициатива на органа по приходите

Когато лице, което отговаря на условията за задължителна регистрация, но не е изпълнило в срок задължението си за подаване на заявление за регистрация и това се констатира от орган по приходите, същият го регистрира по собствена инициатива. Лицето дължи данък за облагаемите доставки и ВОП, извършени в срока между датата, на която лицето е било длъжно да подаде заявление, и датата на служебната му регистрация, и **глоба, или имуществена санкция, определени с чл. 178 от ЗДДС** в размер от 500 до 5000 лв.

з. Регистрация за прилагане на специалните режими – режим в Съюза, режим извън Съюза и режим за дистанционни продажби на стоки, внасяни от трети страни или трети територии

Тези режими влизат в сила от 01.07.2021 г., а регистрацията за тях започва от 01.04.2021 г.

Изключение правят случаите, при които данъчно задължено лице е извършило доставка преди този първи ден на съответното тримесечие, но не по-късно от 10-то число на месеца, следващ датата на тази доставка, е подало заявление за регистрация. В такъв случай за дата на регистрация се приема датата на тази първа доставка, т.е. лицето има право да приложи режима извън Съюза за тази си доставка.

При промяна на данните в подаденото заявление за регистрация лицето следва да подаде заявление за актуализация не по-късно от 10-о число на месеца, следващ настъпването на промяната. Когато лице, регистрирано за прилагане на режима извън Съюза в друга държава членка, желае да се регистрира за ползването му у нас, то може да го направи, като подаде по електронен път заявление за регистрация не по-късно от 10-о число на месеца, следващ посочената от лицето в заявлението дата на промяната, и в същия срок уведоми за промяната държавата членка, в която е било регистрирано. В тези случаи за дата на регистрация по този член се смята датата на промяната. Ограничението за регистрация по режим извън Съюза поради системно неспазване на задълженията от лицата е в сила до изтичане на 8 последователни данъчни периода, считано от данъчния период, следващ периода на прекратяване на прилагането на режима в която и да е държава – членка по идентификация за прилагането на режим извън Съюза;

– когато лицето не е установено по седалище и адрес на управление и по постоянен обект на територията на ЕС и е установено в трета страна, с която ЕС не е сключил споразумение, сходно по обхват с *Директива 2010/24/ЕС на Съвета и Регламент (ЕС) № 904/2010*, и избрало да се регистрира на основание *чл. 154* за прилагане на режим извън Съюза, то се регистрира чрез акредитиран представител (*чл. 133, ал. 5*).

Акт, с който се прави мотивиран отказ за регистрация за режима, може да бъде обжалван по реда за обжалване на ревизионни актове, определен с ДОПК.

3.3. Регистрация за дистанционни продажба на стоки, внасяни от трети страни или територии

Дистанционна продажба на стоки, внасяни от трети страни или територии, е доставката на стоки, изпращани

употреба или с инвестиционно злато, съставят отчет за извършените продажби през всеки данъчен период. Отчетът се съставя най-късно в последния ден на съответния данъчен период, като следва да съдържа информация за: количеството и вида на стоката или услугата за всяка доставка; датата на данъчното ÷ събитие; описание на издадените фактури (когато издаването им е задължително; елементите на данъчната основа и размера ÷; ставка и размер на данъка.

- **Отчет за доставките по глава деветнадесета „а“ от закона.**

Регистрираните по ЗДДС ДЗЛ, получатели на доставки от данъчно незадължени физически лица на стоки и услуги, включени в *Приложение №2 на ЗДДС*, всеки данъчен период съставят отчет за получените доставки. Отчетът следва да се състави най-късно в последния ден на съответния данъчен период, като съдържа информация за: количеството и вида на стоката или услугата за всяка доставка; датата на която данъкът е станал изискуем; покупна цена, данъчна ставка и размер на данъка за всяка доставка.

ВНИМАНИЕ! Съгласно *чл. 112, ал. 6 от ППЗДДС* (доп., обн., ДВ, бр. 27/2021 г.) регистрирано по *чл. 154, 156 и 157а от закона* лице за доставките, за които прилага тези режими, не съставя отчет за извършените продажби по *чл. 119 от закона*.

Д. ОТЧЕТНИ РЕГИСТРИ

По силата на *чл. 124, ал. 1 от ЗДДС*, регистрираните лица водят задължително отчетни регистри – ***дневник за покупките и дневник за продажбите***, съдържащи информация за издадените и получени от лицата данъчни документи и съставени отчети, издадени съгласно изискванията на закона или на правилника за приложението му. Независимо от формата на счетоводството на ДЗЛ, дневникът за продажбите се води по образец – *Приложение № 10 на ППЗДДС*, а дневникът за покупките по *Приложение №11 от ППЗДДС*.

Издадените от лицето или от негово име данъчни документи, както и отчетите за извършените продажби по *чл. 119 от закона* се отразяват в **дневника за продажбите** за данъчния период, през който са издадени, като данъчни документи, изда-

Справка-декларации за доставки по специалните режими

• *Справка-декларация при дистанционни продажби на стоки, внасяни от трета страна или трета територия*

Данъчният период за тази справка-декларация е едномесечен. Тя се подава по електронен път по реда на ДОПК по образец, определен в ППЗДДС, до компетентната ТД за всеки данъчен период в срок до края на месеца, следващ данъчния период, за който се отнася декларацията, независимо дали през периода са извършвани доставки.

ВНИМАНИЕ! Когато последният ден на месеца е непристъпен ден, *чл. 22, ал. 7 от ДОПК* не се прилага.

Справка-декларацията се подава чрез въвеждане на предвидените в образеца данни или чрез подаване на предварително генериран файл. Формата, структурата и валидационната схема на файла се утвърждават със заповед на изпълнителния директор на НАП.

За всяка справка декларация лицето получава от съответната ТД **уникален входящ номер**. В справка-декларацията се посочва идентификационният номер на лицето за целите на прилагане на режима и отделно за всяка държава членка по потребление се посочват приложимите данъчни ставки, общият размер на данъчните основи на извършените доставки, за които се прилага режимът и за които ДДС е станал изискуем, общият размер на дължимия данък по съответните ставки, общият размер на дължимия данък поотделно за всяка държава членка и общият размер на дължимия данък върху добавената стойност за съответния данъчен период. Стойностите в справката се посочват в евро. За доставки в други валути се използва обменният курс в последния ден от данъчния период (прилага се обменният курс, публикуван от ЕЦБ за този ден, или ако няма публикуван такъв курс на този ден, се прилага публикуваният на следващия ден).

ВНИМАНИЕ! Освен справката-декларация за ДДС, подавана към НАП, лицето, осъществяващо доставки по реда на

поръчката, с оглед оставянето на следи от отношенията между страните.

Практиката показва, че при оценката относно реалността на доставките подходът на данъчната администрация и на съдебните институции е разнопосочна. Като цяло напоследък се наблюдава тенденцията ВАС да отчита естеството на търговския оборот и възможността за документално оформяне на всеки конкретен етап от сделките, но колкото по-добре познават и спазват нормативно определените „подробности“, свързани с издаваните и получавани от тях документи във връзка с ДДС, толкова по-рядко на ДЗЛ ще се налага да прибегват до съдебно решаване на правото си на данъчен кредит.

Правото на данъчен кредит на лицата, регистрирани за режимите по Глава осемнадесета от ЗДДС (режим извън Съюза, режим в Съюза и режим за дистанционни продажби на стоки, внасяни от трети страни или територии)

Нормативно правото на данъчен кредит на лицата, регистрирани за режимите, регламентирани с Глава осемнадесета от ЗДДС, са уредени в *чл. 159б* и *чл. 159в* от закона. В съответствие с тях:

1. лице, регистрирано за прилагане на **режим извън Съюза** у нас или в друга държава членка, има право на възстановяване на ДДС за получени доставки на стоки и/или услуги с място на изпълнение на територията на страната във връзка с извършвани от него доставки на услуги, за които лицето прилага режима, по реда на *чл. 81 от ЗДДС*, т.е. по реда на съответната Наредба. Когато освен регистрацията за прилагане на режима лицето е регистрирано и по общ ред (*чл. 96 от ЗДДС*), то има право на приспадане на данъчен кредит по общите правила на закона за получени доставки на стоки и/или услуги с място на изпълнение на територията на страната във връзка с извършвани от него доставки на услуги, за които прилага режима;

2. лице, извършващо доставки по реда на **режим в Съюза**, което освен за режима е регистрирано за целите на ДДС у нас, има право на данъчен кредит за получени доставки на стоки и/или услуги с място на изпълнение на територията на страната във връзка с извършвани от него доставки, за

Б. По Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ)

С разпоредбите на ЗДДФЛ се урежда нормативният рег за облагане доходите на местните физически лица от източници в РБ и в чужбина и доходите на чуждестранните физически лица от източници в страната. Основните документи, свързани с практическото прилагане на този рег, имат за цел определянето и доказването на размера и вида (облагаеми или освободени от облагане) на доходите на данъчно задължените по закона лица (ДЗЛ) през съответната календарна година; и доказването на вида и размера на разходите и/или облекчени-ята, приспадани от размера на облагаемите им доходи при определянето на данъчната основа, върху която се начислява подоходният им данък. Контролът и администрирането спазването на изискванията на закона се осъществява от службите на Националната агенция за приходите (НАП).

1. Местно физическо лице по смисъла на ЗДДФЛ

Съгласно *чл. 4 от закона* местно за данъчни цели физическо лице, без оглед на гражданството му, е лице с постоянен адрес в България или пребиваване на територията на страната повече от 183 дни през всеки 12-месечен период, или чийто център на жизнени интереси се намира в България.

Необходимостта от доказване на обстоятелството, че гадено физическо лице е местно за данъчни цели в РБ, възниква най-често във връзка с прилагането на Споразуменията за избягване на двойното данъчно облагане (СИДДО). За целта, въз основа на искане на лицата, данъчната администрация издава удостоверение, подадено в териториалните дирекции (ТД) на НАП по адрес. В искането се попълват общи данни за лицето и декларация за периодите на пребиваване в чужбина, и въпросник, даващ отговор на въпросите дали лицето при-тежава недвижимо имущество в България/чужбина, разполага

В. По Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО)

1. Годишна данъчна декларация

Всички предприятия, които осъществяват стопанска дейност, са данъчно задължени по реда на ЗКПО. В тази връзка основният документ, който те попълват и подават и който подлежи на последващ данъчен контрол от страна на проверяващите от НАП, е годишната данъчна декларация (ГДЦ) по *чл. 92 от ЗКПО*. Посредством нея всички данъчно задължени лица следва да определят *данъчния си финансов резултат* от извършваната от тях стопанска дейност за съответната финансова година и съответно *размера на дължимия корпоративен данък*.

1.1. Данъчно задължени лица

Съгласно *чл. 2, ал. 1 от ЗКПО* данъчно задължени лица са:

- местните юридически лица;
- чуждестранните юридически лица, които осъществяват стопанска дейност в Р. България, чрез място на стопанска дейност, извършват разпореждане с имуществено на такова място или получават доходи от източник в Р. България;
- еднoличните търговци, както и физическите лица, регистрирани като мюлтипроизводители и земеделски стопани, които определят облагаемия си доход по реда на *чл. 26 от ЗДДФЛ* - за данъците, утвържани при източника, и в случаите, определени в ЗДДФЛ;
- физическите лица - търговци по смисъла на *чл. 1, ал. 3 от ТЗ* - за случаите, определени в ЗДДФЛ;
- работодателите и възложителите по договори за управление и контрол - за данъка върху социалните разходи, предвидени в част четвърта;
- Народното събрание на Р. България - за данъка върху допълнителните разходи на народните представители.

Г. Съгласно Закона за счетоводството (ЗСч.)

Изискуемите от Националната агенция за приходите (НАП) документи по отношение спазването на Закона за счетоводството (ЗСч.) подлежат на проверка под формата на последващ данъчен контрол, имащ за цел да установи съответствието на издадените счетоводни документи в хода на осъществяваната от предприятията независима икономическа дейност. Ето защо в случая ще обърнем внимание на тези, които предприятието създава в хода на своя бизнес и които впоследствие подлежат на проверка от страна на контролните органи.

1. Счетоводни документи – класификация и видове съгласно ЗСч.

ЗСч. класифицира счетоводните документи като носители на счетоводна информация в следните три групи:

I. Първичен документ. Това е този счетоводен документ, който е носител на информация за регистрирана стопанска операция за първи път. Такива са: приходен или разходен касов ордер, фактура, платежно нареждане, ведомост за заплати и др.п.;

II. Вторичен документ е този вид счетоводен документ, който вече е носител на преобразуваната (обобщената или диференцираната) информация, получена от самия първичен счетоводен документ. Като пример за такива можем да дадем: авансов отчет, заповед за командировка, мемориален ордер, отчет за продажбите, рекапитулации, справки и др. п.;

III. Регистърът е този счетоводен документ, в който счетоводната информация за настъпилите стопански явления на база на първичните и/или вторични счетоводни документи е обобщена и систематизирана в хронологичен вид. Тук се

ГЛАВА ВТОРА

ПОД КОНТРОЛА НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ (НОИ)

Националният осигурителен институт (НОИ) не предоставя административни услуги, свързани с разрешителни или лицензионни режими и не издава каквито и да е разрешителни за бизнеса.

Контролът по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на НОИ, се осъществява от контролните органи на института, по реда на Глава седма „Контрол“ на Кодекса за социално осигуряване (КСО) и Инструкция № 1 от 03.04.2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт, обн., ДВ, бр. 28 от 17.04.2015 г.

Контролни органи на НОИ са на длъжност:

1. инспектори по осигуряването в териториалното поделение на НОИ (ТП на НОИ);

2. лекари – експерти по експертиза на временната неработоспособност в ТП на НОИ.

3. длъжностните лица, на които със заповед на управителя на НОИ или на съответния ръководител на ТП на НОИ е възложено да извършват финансови ревизии и проверки по разходите на държавното обществено осигуряване, както и по спазването на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейностите, възложени на НОИ.

Контролът се осъществява чрез извършване на ревизии и проверки на осигурителите, самоосигуряващите се лица, физическите лица, органите на медицинската експертиза на временната неработоспособност и лечебните заведения и изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

При извършване на ревизии и проверки контролните органи имат право:

ГЛАВА ТРЕТА

ПОД КОНТРОЛА НА ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА (ГИТ)

1. Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“

- упражнява цялостен контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности, включително по изплащане на неизплатени трудови възнаграния и обезщетения след прекратяване на трудовото правоотношение;

- упражнява специализирания контрол по спазването на ЗЗБУТ, ЗНЗ, Закона за трудова миграция и трудова мобилност и др.;

- дава сведения и технически съвети на работодателите и на работниците и служителите за най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и пр.;

- упражнява правото, което е предвидено в ТЗ, да подава искова молба за откриване на производството по несъстоятелност на търговец при изискуеми и неизпълнени за повече от два месеца задължения за трудови възнаграния към най-малко една трета от работниците и служителите на търговеца.

ГИТ има 28 териториални поделения – дирекции „Инспекция по труда“, разположени в административните центрове на областите.

Контролните органи в рамките на своята компетентност *имат право да*:

- посещават по всяко време местата, където се извършва работа, помещенията, ползвани от работниците и служителите, както и да изискват от лицата, които се намират на територията им, да се представят с документ за самоличност;

- изискват от работодателя съответно от органа по назначаването обяснения, сведения и представяне на всички